

**УРАХУВАННЯ У ВИЩІЙ СПЕЦІАЛЬНІЙ ОСВІТІ
«ГІБРИДНИХ» ЗАГРОЗ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ,
ПОВ'ЯЗАНИХ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ**

Семенюк Олександр Георгійович

доктор юридичних наук,

перший заступник керівника,

Міжвідомчий науково-дослідний центр

з проблем боротьби з організованою злочинністю

при Раді національної безпеки і оборони України

м. Київ, Україна

Вєдєнєєв Дмитро Валерійович

доктор історичних наук, професор,

провідний науковий співробітник,

Міжвідомчий науково-дослідний центр

з проблем боротьби з організованою злочинністю

при Раді національної безпеки і оборони України

м. Київ, Україна

Спеціалістами із захисту національної безпеки чітко артикулюється, що організована злочинність (ОЗ) з ознаками корупції перетворилася у серйозний чинник зростання загроз національній безпеці України. Організовані злочинні угруповання трансформувалися у симбіоз ділків тіньової економіки, озброєних груп, що обслуговують їх, та корумпованих державних службовців різних рівнів». Ослаблення державного контролю за ситуацією в країні «дає можливість криміналітету задавати тон, диктувати свої правила поведінки, ідеологію, субкультуру, лобіювати вигідні їй правові, організаційні і тактичні рішення легітимної влади, здійснювати активну протидію правоохоронним структурам» [див. зокрема: 1-2].

Якісні трансформації, що відбулися у сутності явища ОЗ, побудові, стратегії, тактиці, формах і методах діяльності організованих злочинних угруповань (ОЗУ) спонукають до їх урахування у змісті професійної підготовки (перепідготовки, підвищення кваліфікації) здобувачів вищої освіти у спеціальних навчальних закладах, які проводять навчання фахівців з оперативного-розшукової та контррозвідувальної діяльності (передовсім – вищих закладів освіти МВС, Національної поліції України та Служби безпеки України), адже в умовах воєнного стану організована

злочинна діяльність становить серйозну загрозу правопорядку та дієздатності військових формувань України.

Нині дослідження деструктивної діяльності організованих злочинних спільнот та криміногенних чинників у міжнародному масштабі під кутом зору загрози національній безпеці, дає підстави констатувати такі сутнісні властивості як тотальний характер негативного впливу ОЗУ на національну безпеку України; особлива деструктивну роль ОЗ в стратегії та арсеналі сучасних неконвенційних (гібридних) війн; консолідація злочинного середовища, розширення і вдосконалення його міжнародних зв'язків; провокування ОЗ дестабілізуючих і деструктивних політичних процесів з метою підризу дієздатності державного ладу й правоохоронної системи; проникнення злочинних елементів в органи влади в інтересах лобіюванням законодавчих та інших рішень; посилення позицій злочинних елементів у банківській, кредитній, інноваційній системах, сферах приватизації та споживчого ринку, ринку стратегічних сировинних ресурсів, паливно-енергетичному комплексі [див. зокрема новітні судження профільних дослідників проблеми: 3-4].

Між тим, спеціалісти виокремлюють такі провідні проблеми у боротьбі з ОЗ, мінімізація яких безпосередньо пов'язана, у т.ч. із удосконаленням кадрового забезпечення й науково-педагогічною діяльністю: недостатнє знання (аналіз) реального стану й трансформацій ОЗ; неадекватний аналіз результатів боротьби з ОЗУ та недостатнє визначення пріоритетних напрямів протидії їй; використання оперативними та слідчими підрозділами застарілих методів викриття й розслідування злочинів, вчинених організованими групами; недостатньо досконале правове забезпечення боротьби з ОЗ.

У зв'язку з цим, на думку авторів, при визначенні змісту навчального процесу (передовсім, на потоках керівних кадрів стратегічного, оперативно-тактичного рівня, при підготовки системних аналітиків й фахівців з кримінального аналізу) має приділятися увага вивченню властивостей ОЗУ як знаряддя новітньої неконвенційної («гібридної») конфліктності [про арсенал гібридних війн див. зокрема :5]. Ще у 2016 р. до «Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України» було внесено положення про гібридну війну як один із провідних факторів загроз безпеці держави, її визначення як комбінації різноманітних і динамічних дій регулярних сил, що взаємодіють, у т.ч., зі злочинними озброєними угрупованнями та кримінальними елементами, діяльність яких координується і здійснюється за єдиним замислом і планом із активним застосуванням засобів пропаганди, саботажу, навмисного завдання шкоди, диверсій і терору [6]. Зокрема, як вважають опитані аналітики СБ України, пріоритетами гібридних загроз у сфері

національної безпеки в Україні виступають, зокрема: діяльність незаконних збройних формувань – 56 % опитаних; незаконний обіг зброї, боєприпасів, вибухових речовин – 54 %; поява нових злочинних схем в економічній сфері – 42 %; діяльність злочинних угруповань, спрямованих на поглиблення кримінального стану та дестабілізацію внутрішньої соціально-політичної ситуації в Україні – 41 %; експорт на територію України представників кримінального світу – 41 % [1, с. 59].

Вже у перших обрисах концепції «гібридної війни» (ГВ) містилося визнання організованої злочинності асиметричним та ефективним способом підриву стабільності державного ладу противника. Назагал для ГВ властиві штучне творення та пріоритетне використанням неурядових організацій та рухів, парамілітарних формувань – повстансько-партизанських, терористичних, організованих злочинних угруповань. Однією із концептуальних та організаційно-функціональних основ гібридної конфліктності стала доктрина і практика «мережевих війн». Д. Аркілла й Д. Ронфельдт, автори праці «Мережі і мережеві війни: майбутнє терору, злочинів і збройної боротьби» (2001 р.). На зміну традиційними засобами військового протиборства придуть «комбінації *мережних міжнародних злочинних організацій, триад, картелів, культів, терористів, банд та інших утворень...* (курсив наш – *Авт.*). Мережна війна – це новий вид конфлікту (і злочинності) на різних суспільних рівнях, що містить заходи невоєнного характеру...» [7, с. 5].

На думку Д. Саллівана з Відомства шерифа Лос-Анджелеса, політолога і спеціаліста з поліцейських операцій в умовах міста, інформаційна революція породила новий генераційний тип ОЗУ, який поєднує елементи бізнесу і політики із власне злочинною діяльністю [7, с. 101-122]. Автор концепції «гібридних війн» Френк Хоффман визначив ГВ як форму збройного протиборства, суміш тероризму та злочинних дій: «Гібридні війни поєднують у собі цілу низку різних режимів ведення війни, включаючи звичайні можливості, іррегулярну тактику і формування, терористичні акти, зокрема, невибіркоче насильство і примушення, *кримінальний безлад*» (курсив наш – *Авт.*) [8]. «Біла книга» Командування спеціальних операцій Сухопутних військ США під назвою «Протидія нетрадиційній війні» та Оперативна концепція армії США «Перемогти у складному світі» включає поняття «гібридні загрози» як широкого діапазону несприятливих факторів і ворожих намірів, передовсім: кібервійну, конфлікти низької інтенсивності, глобальний тероризм, незаконну міграцію, *корупцію*, етнічні і релігійні конфлікти, *транснаціональну організовану злочинність* тощо.

Нарешті, професійні злочинні об'єднання стають елементом складних комбінаційних дій в стратегії підривної діяльності спецслужб. У західних експертних колах такі спецоперації називають «гібридною розвідкою» (термін запропонований професором Д. Джіо з Військової академії США у Вест-Пойнті у статті «Кібероперації та корисні ідіоти: гібридна розвідувальна стратегія Росії», 2018 р.). Вона поєднує групу джерел інформації: агентурну розвідку (HUMINT), аерокосмічну розвідку, розвідку на основі відкритих джерел (OSINT). Показово, що гібридна розвідка передбачає звернення до можливостей організованої злочинності для збирання інформації, використання каналів контрабанди, фінансових трансферів, замовних вбивств та створення підставних компаній тощо [9].

Література

1. Користін О.Є., Кирилюк О.С. Сучасна парадигма протидії організованій злочинності. *Актуальні проблеми координації та взаємодії правоохоронних та інших державних органів, що беруть участь у протидії організованій злочинності під час воєнного стану: Збірник матеріалів круглого столу* (м. Київ, 24 травня 2023 року). Київ : НА СБУ, 2023. С. 58–2.
2. Спринцев П. С. Організована злочинність в Україні: феномен, детермінація, запобігання: монографія. Одеса: Видавництво «Юридика», 2023. 560 с.
3. *Актуальні питання удосконалення боротьби з організованою злочинністю в умовах правового режиму воєнного стану* : Збірник матеріалів круглого столу (м. Київ, 20 червня 2024 року). Київ : НА СБУ, 2024.160 с.
4. *Актуальні проблеми координації та взаємодії правоохоронних та інших державних органів, що беруть участь у протидії організованій злочинності під час воєнного стану* : Збірник матеріалів круглого столу (м. Київ, 24 травня 2023 року). Київ : НА СБУ, 2023.148 с.
5. Веденєєв Д.В., Семенюк О.Г. Розвиток концептуальних і науково-практичних поглядів на сутність неконвенційної (гібридної) конфліктності. Монографія. К.: ТОВ «Видавничий дім «АртЕк» 2021. 228 с.
6. Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України. Затверджена Указом Президента України від 14 березня 2016 р. № 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92/2016#Text>
7. Мережі і мережні війни. Майбутнє терору, злочинності та бойових дій. К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2005. 350 с.

8. Требін М. П. Феномен «гібридної» війни. *Гілея: науковий вісник*. 2014. Вип. 87. С. 366–371.

9. Паливода В. *Гібридна розвідка як елемент розвідувальної діяльності спецслужб Російської Федерації*. Аналітична записка НІСД. 2023. 23 жовтня. С. 3–5. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/hibrydna-rozvidka-yak-element-rozviduvalnoyi-diyalnosti>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-480-4-57>

ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ

Семигіна Тетяна Валеріївна

*докторка педагогічних наук, професорка,
Академія праці, соціальних відносин і туризму
м. Київ, Україна*

Вступ. Дослідження, проведені в Україні, засвідчують наявність гендерних стереотипів та дискримінації [2; 6; 11; 12], а також потребу у розвитку гендерної компетентності соціальних працівників [10]. Війна спричинила нові, непересічні виклики для соціальної роботи, зокрема в контексті підтримки ветеранів та їхніх сімей, внутрішньо переміщених осіб, військовополонених, репатріації мігрантів, підтримки осіб, що опинились на окупованій (і згодом звільненій) території, а також постраждалих від сексуального насильства [1; 9].

Складні воєнні реалії актуалізують вимоги до компетентностей фахівців, які повинні працювати в умовах багатовимірних криз. Ці реалії вимагають не лише перегляду традиційних підходів, а й глибшого усвідомлення значення гендерних аспектів соціальної роботи. Важливим завданням є критичне переосмислення того, як саме та якими методами майбутніх фахівців навчати розпізнавати й долати гендерні бар'єри, працювати з наслідками сексуального насильства під час війни, підтримувати гендерно вразливі групи та сприяти відновленню соціальної справедливості..

Ця теза є рефлексією над викликами, що постають перед підготовкою соціальних працівників в умовах війни, та обґрунтовує необхідність глибшої інтеграції гендерної чутливості в освітній процес.